

GÜNDEM ANALİZ

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

İsrail'deki Seçimin Sonuçları ve Türk-İsrail İlişkilerine Etkileri

Temel Hususlar

- 34 partinin katıldığı seçimde ülkenin seçim barajını aşarak parlamentoya girmeye hak kazanan parti sayısı 12'dir. Kadima ilk sırada yer alırken, Likud iki Evimiz İsrail ise üçüncü sıraya yerleşmiştir. Mevcut tabloda, geçen seçimin aksine, İsrail parlamentosunun 65 üyesinin sağ partilerden, 55 üyesinin ise merkez, sol ve Arap partilerden oluştuğu görülmektedir.
- Seçim sonuçları İsrail iç politikası açısından değerlendirildiğinde iki temel olgu ön plana çıkmaktadır: Seçimden beklendiği gibi sağ partiler galip çıkmış, genel olarak İsrail siyasetinde sertlik yanlıları güç kazanmış, buna karşılık merkezin adresi değişmiş ve İsrail solu kan kaybetmiştir. İkincisi, İsrail, seçim sistemi gereği, koalisyon hükümetleri ile yönetilmeye devam edecektir. Seçim, İsrail iç politikasının ihtiyaç duyduğu istikrarı ve çözümü sağlamamaktadır.
- Son seçimin ortaya çıkarttığı en önemli olgulardan biri, İsrail'de seçim sisteminin sorgulanması olmuştur. Seçim barajının düşük olması çok sayıda partinin parlamentoya girmesine neden olurken, çoklu koalisyonlar, seçimden birinci çıkan partinin hükümet kurma görevini alamamasına neden olabilmektedir. Nitekim, Kadima seçimden birinci olarak çıkmasına rağmen, Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in hükümeti kurma görevini Netanyahu'ya vermesi beklenmektedir.
- Yeni İsrail hükümetinin Filistin ve İran gibi bölge sorunları ile ikili ilişkileri etkileyen konularda alabileceği sert tutumları Türk-İsrail ilişkilerini gergin bir döneme sokabilir.

Giriş

2009 yılı Ortadoğu'da seçim yılı olacaktır. Irak'taki yerel seçim ile başlayan trafik İsrail, İran, Lübnan, Yemen ve Cezayir gibi ülkelerde yapılacak devlet başkanlığı veya parlamento seçimleriyle iyice yoğunlaşacak gibi görünmektedir. Bu seçimler ülkelerin iç ve dış politikalarında kalıcı etkiler ve dönüşümlere neden olma potansiyeli barındırmaktadır. Özellikle İsrail, İran, Lübnan ve Irak'ta gerçekleşecekler, Ortadoğu'daki çatışmalar üzerinde önemli değişikliklere neden olabilir. Bu çerçevede, kısa çalışmamızda İsrail'deki seçimin nedeni, önemi, İsrail'in iç politikasına, Ortadoğu Barış Süreci'ne, Arap-İsrail ve Türk-İsrail ilişkilerine etkileri ele alınacaktır.

1. Seçimin Nedeni ve Önemi

İsrail 10 Şubat 2009 Salı günü son 10 yıldaki dördüncü parlamento seçimi (bunların yanı sıra 2001 yılında başbakanın doğrudan seçildiği bir seçim yapılmıştı) için sandık başına gitmiştir. Normal şartlarda dört yılda bir seçim yapılması gereken İsrail'de bu kadar sık seçim yapılmasının nedeni, seçim sisteminin sonucu olarak ülkenin genellikle koalisyon hükümetleri tarafından yönetilmesi ve hükümetlerin sıklıkla değişmesidir. Son Meclis seçiminin 28 Mart 2006'da yapıldığı İsrail'de Hizbullah ile yapılan savaştaki başarısızlık hükümeti büyük ölçüde sarsmış, ardından Başbakan Olmert'in yolsuzlukla suçlanması Kadima liderliğindeki koalisyon hükümetinin yürütülmesini imkânsız hale getirmiştir. Kadima'da yapılan seçimde Tzipi Livni partinin liderliğine getirilmesine rağmen, yeni bir hükümet kuramamış ve 2008 yılının Ekim ayında erken seçim kararı alınmıştır.

Ortadoğu'nun en önemli aktörlerinden olan İsrail'in iç politikasında yaşanan değişim süratle bu ülkenin dış politikasına yansımaktadır. İsrail'de yapılacak seçimin dış politikadaki en önemli sonuçları Filistin'le yapılacak barış görüşmelerindeki uzlaşmazlık noktalarının aşılması (Kudüs'ün statüsünün belirlenmesi, Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkının verilmesi, Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşimlerinin sökülmesi) Suriye ile barış görüşmelerinin sürdürülmesi, Gazze'ye yeni bir operasyon yapılması, İran-İsrail ilişkilerinde çatışma meydana gelip gelmeyeceği konularında ortaya çıkacaktır. İleride de ele alınacağı gibi sağ partilerin ağırlığında bir koalisyon ortaya çıkması halinde yukarıda sayılan konularda olumlu adımlar atılması epey güç görünmektedir.

Özellikle ABD'de Barack Obama yönetiminin iş başına gelmesinden sonra bir "değişim" geçirmesi beklenen Ortadoğu'da bu "değişim"den olumlu ya da olumsuz en çok etkilenmesi beklenen ülke olarak, İsrail'de yapılan seçim ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu noktada, seçime katılan partiler ve liderleriyle bu partilerin önemli konulardaki görüşleri şöyle özetlenebilir:

1.1. Önemli Partiler, Liderleri ve Politikaları

Likud: 1973'te birkaç sağ partinin bir araya gelmesiyle kurulan Likud Partisi İsrail'in en önemli sağ partisi olarak bilinmektedir. Kurulduğu tarihten bu yana çoğunlukla ya koalisyonu kuran taraf ya da koalisyonun ikinci or-

İÇİNDEKİLER

Giriş	2
1. Seçimin Nedeni ve Önemi	2
1.1. Önemli Partiler, Liderleri ve Politikaları	3
2. Seçim Süreci	5
2.1. İç Politikada Mevcut Durum ve Olası Gelişmeler	6
2.1.1. Seçimin İsrail İç Politikası Açısından Anlamı	6
3. Seçim Sonucu ve Dış Politika	7
4. Seçim Sonucunun Türk-İsrail İlişkilerine Olası Etkileri	9

tağı olarak hükümetlerde yer almıştır. 2005 yılında dönemin Başbakanı Ariel Şaron'un Gazze'den tektarafli çekilmesi nedeniyle yaşanan parti içi mücadele sonucunda partiden ayrılmasıyla liderliği Benyamin Netanyahu üstlenmiştir. 1996-1999 yılları arasında başbakanlık yapan Netanyahu, Filistin yönetimiyle Wye River Anlaşması'nı yapmasına rağmen barış süreci konusunda sert bir tavır takınmaktadır. Likud Partisi'nin önemli dış politika sorunları konusundaki yaklaşımları şöyle özetlenebilir: Likud Partisi, İsrail'in 1967 savaşı öncesine sınırlarına geri dönmesine, Kudüs'ün statüsünün değişerek şehrin bir kısmının Filistin Devleti'ne verilmesine, Filistin topraklarında inşa edilmiş Yahudi yerleşimlerinin sökülmesine ve yerlerinden edilmiş Filistinlilerin evlerine dönüşüne karşı çıkmaktadır. İsrail'in Gazze'den tektarafli olarak çekilmesini büyük bir hata olarak gören Likud başkanı Netanyahu, iktidara gelirse HAMAS'ı devirmeye çalışacağını beyan etmiştir. Son olarak, Likud Partisi İsrail'in güvenliğine yönelik en büyük tehlike olarak İran'ı görmekte ve bu devletle bir şekilde hesaplaşılması gerektiğini savunmaktadır.

Kadima: 2005 yılının Kasım ayında Likud genel başkanırken Gazze'den tek tarafli çekilmeye karşı geliştirilen parti içi muhalefet nedeniyle iç ve dış politikada istediklerini yapamayan Ariel Şaron'un kurduğu yeni parti olarak ortaya çıkmıştır. Kendisini merkez partisi olarak tanımlayan Kadima, kurulduğu zaman İşçi Partisi ve Likud'dan kopan isimlerden destek almıştır. Kuruluşundan kısa bir süre sonra hastalığı nedeniyle siyaset sahnesinden çekilen Şaron'un yerine Ehud Olmert başbakan olmuş ama parti 2006 seçiminde beklediği başarıya ulaşamamıştır. Bugün ise partinin başkanı, Olmert'in çekilmesinden sonra Eylül ayında seçilen Tzipi Livni'dir. Kadima kendini laik ve merkez partisi olarak tanımlamaktadır. Livni'nin bazı açıklamalarında Filistinlilerin geri dönüş hakkına ve Kudüs'ün statüsünün değiştirilmesine karşı çıkmasına ve İsraili Arapların bazılarının Filistin'e gönderilmesi gerektiğini ileri sürmesine¹ rağmen, Kadima barış sürecine ilişkin olarak 1967 sınırlarına dönülmesini, Filistin devletinin kurulmasını, yerleşimlerin boşaltılmasını ve yol haritasındaki tavsiyelere uyulmasını savunmaktadır.

Evimiz İsrail: Avigdor Lieberman tarafından, Likud'dan kopan bir grupla birlikte 1999'da kurulmuş ve başlangıçta büyük ölçüde Rusya'dan İsrail'e göç etmiş Yahudilere hitap etmiştir. İsraili Araplara yönelik ayrımcılık yapılmasını savunan ve aşırı sağcı görüşleriyle ön plana çıkan parti, kurulduğu gündün bu yana her geçen gün gücünü artırmaktadır. Laik ve aşırı milliyetçi olarak tanımlanabilecek Lieberman, politik söyleminin merkezine İsrail'in bir "demografik tehdit" altında olduğunu koymakta, İsrail'de yaşayan ve sayısı ülkenin nüfusunun beşte biri olan İsraili Arapların ülkeden çıkarılmasını ve Filistinlilerle toprak ve nüfus değişimi yapılarak sorunun çözülmesini savunmaktadır. İsrail'in Gazze Operasyonu sırasında bazı Arap partilerini ihanetle suçlayarak seçime katılmasını engellemeye çalışan Lieberman'ın bu girişimi İsrail Yüksek Mahkemesi'nden dönmüştür. Lieberman'ın bu yaklaşımı İsraili Araplar, merkez partiler ve solcu partilerden büyük tepki toplamaktadır. Ancak, Evimiz İsrail ile sorun yaşayan sadece sol partiler değildir. İsrail'deki ortodoks Yahudilerin partileri de Lieberman ile çatışma halindedir. İsrail'de dini kuralların ve kurumların medeni hal ve kanunlar üye-

Likud Partisi İsrail'in en önemli sağ partisi olarak bilinmektedir. Kurulduğu tarihten bu yana çoğunlukla ya koalisyonu kuran taraf ya da koalisyonun ikinci ortağı olarak hükümetlerde yer almıştır.

rindeki etkinliği çoğunluğu eski SSCB'den gelmiş Yahudileri rahatsız etmektedir. Bu durum aslında Avrupa Yahudileri ile ortodoks Yahudiler arasında uzun süredir devam eden ideolojik ve dini farklılıkların da bir uzantısıdır. Lieberman'ın İsrail vatandaşlığı için sadakat kavramını öne çıkartan ve Arapları hedef alan yaklaşımı, uzun vadede Ortodoks Yahudiler için de sorun çıkartma potansiyeki taşımaktadır.

İşçi Partisi : İsrail'in en önde gelen siyasi partilerinden biri olan İşçi Partisi, 1965 yılında kurulmuştur. Kurulduğu tarihten itibaren İsrail siyasetinin en önemli aktörlerinden olan İşçi Partisi son yıllarda girdiği seçimlerde beklediği başarıya ulaşamamıştır. Merkez/merkez sol olarak tanımlanabilecek İşçi Partisi dinci ya da laik partilerle koalisyon kurabilmekte, aynı zamanda barış sürecine genel yaklaşımın tersine son derece sert tedbirlere de başvurabilmektedir. İşçi Partisi'nin barış sürecine yaklaşımı Kadima gibi ılımlıdır. Kudüs'ün statüsü, Filistin Devleti'nin ilanını, Suriye ile görüşmeler ve yerleşimlerin sökülmesi konusunda ılımlı politika izleyen İşçi Partisi, aynı zamanda İsrail'in güvenlik gereksinimleri konusunda sert bir tavra sahiptir. Mevcut başkanı Ehud Barak İsrail'de daha önce Genelkurmay Başkanlığı, Başbakanlık ve Savunma Bakanlığı da dahil olmak üzere pek çok görevde bulunmuş deneyimli bir siyasetçidir. Bir önceki parti lideri Amir Peretz'in İsrail-Hizbullah çatışmasındaki başarısızlığı üzerine, güvenliği sağlayacak kişi imajıyla İşçi Partisi başkanlığına geri dönen Barak, partinin oy kaybını durduramamıştır.

Meretz: Laik ve sosyal demokrat bir parti olan Meretz, barış yanlısı görüşleriyle bilinmektedir. 1992 yılında kurulan Meretz o tarihten itibaren girdiği seçimlerde istikrarsız bir performans göstermiştir. İlk girdiği seçimde 12 milletvekili çıkaran parti 2006 seçiminde 5 sandalyeye düşmüştür. Meretz, Batı Şeria'daki yerleşimlerin boşaltılmasını ve iki devletli bir çözümü savunmaktadır. Ayrıca, içeride insan haklarının geliştirilmesini, İsrail'de yaşayan azınlıkların durumlarının iyileştirilmesini, laik bir eğitim sistemini ve kadın haklarını ön plana çıkarmaktadır.

Şas: İsrail sağının dinci partilerinden birisi olan Şas 1984 yılında kurulmuştur. Dini özellikleri ağır basan partinin lideri Eli Yishai olmasına rağmen parti üzerinde Haham Ovadia Yosef'in etkisi büyüktür. İsrail toplumunda dinin daha ağır basması gerektiğini savunan parti toplumsal yaşamın düzenlenmesinde dini kuralların etkin olmasını vurgulamaktadır. Dış politika konusunda da sert bir tavır izleyen partinin en hassas olduğu konu Kudüs'ün statüsüdür. Şas, Kudüs'ün İsrail'in başkenti olması gerektiğini savunmakta ve bu konuda taviz vermemektedir. İnişli çıkışı bir performans izleyen Şas en güçlü dönemini 1999 seçiminde yaşamış ve Meclis'te 17 sandalye kazanmıştır. Daha sonraki seçimlerde aynı performansı sergilemeyen Şas'ın önemi, (Meclis'te 10 sandalyeye bile sahip olsa) İsrail'deki seçim sistemi gereği koalisyonların kurulmasında ve sürdürülmesinde hayati rol oynamasından kaynaklanmaktadır.

Merkez/merkez sol olarak tanımlanabilecek İşçi Partisi dinci ya da laik partilerle koalisyon kurabilmekte, aynı zamanda barış sürecine genel yaklaşımın tersine son derece sert tedbirlere de başvurabilmektedir.

2. Seçim Sonuçlarının Analizi

34 partinin katıldığı seçimde ülkenin seçim barajını aşarak parlamentoya girmeye hak kazanan parti sayısı 12'dir. Tabloda görüldüğü üzere Kadima ilk sırada yer alırken, Likud ikinci, Evimiz İsrail ise üçüncü sıraya yerleşmiştir. Bu oylama sonucunda ortaya çıkan tablo geçen seçimin aksine, İsrail parlamentosunun 65 üyesinin sağ partilerden, 55 üyesinin ise merkez, sol ve Arap partilerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, Kadima seçimde en yüksek oyu almasına ve en çok milletvekiline sahip olmasına rağmen, İsrail sağı onu değil kendisini seçimin galibi ilan etmiştir. Seçim sonuçları iki ayrı düzlemde analiz edilebilir: İsrail iç politikasında mevcut durum ve yakın gelecekte karşılaşılabilecek senaryolar; seçim sonucunun Ortadoğu Barış Süreci ve İsrail dış politikasına etkisi.

Partiler	2003	2006	2009
Kadima	-	29	28
Likud	38	12	27
Evimiz İsrail	2	11	15
İşçi Partisi	19	19	13
Şas Partisi	11	12	11
Birleşik Tevrat Yahudiliği	5	6	5
Birleşik Arap Listesi	2	0	4
Ulusal Birlik	7	9	4
Hadaş	3	3	4
Yahudi Evi	-	-	3
Meretz	6	5	3
Balad	3	3	3
Şinui	15	-	-
Emekliler Partisi	-	7	-

2.1. İç Politikada Mevcut Durum ve Olası Gelişmeler

2.1.1. Seçimin İsrail İç Politikası Açısından Anlamı

Seçim sonuçları İsrail iç politikası açısından değerlendirildiğinde iki temel olgu ön plana çıkmaktadır: Seçimden beklendiği gibi sağ partiler galip çıkmış, genel olarak İsrail siyasetinde sertlik yanlıları güç kazanmış, buna karşılık merkezin adresi değişmiş ve İsrail solu kan kaybetmiştir. İkincisi, İsrail, seçim sistemi gereği koalisyon hükümetleri ile yönetilmeye devam edecektir. Seçim, İsrail iç politikasının ihtiyaç duyduğu istikrarı ve çözümü sağlamamaktadır.

Sağın Yükselişi: 1970li yıllara kadar sol ya da sosyal demokrat eğilimi olan partilerce yönetilen İsrail'de son yıllarda sağın yükselişe geçtiği görülmektedir. 2006 seçiminde merkez ve sol partiler Meclis'te çoğunluğu elde ederken, bu seçimde sağ 65, sol ve merkez ise 55 sandalye kazanmıştır. Üstelik merkez sol partiler arasında 11 sandalye, hükümetlere katılmayan Arap partilerine aittir. Seçim sonuçlarına bakıldığında sol ve merkez sol toplam 16 mil-

Seçimden beklendiği gibi sağ partiler galip çıkmış, genel olarak İsrail siyasetinde sertlik yanlıları güç kazanmış, buna karşılık merkezin adresi değişmiş ve İsrail solu kan kaybetmiştir. İsrail, koalisyon hükümetleri ile yönetilmeye devam edecektir.

letvekili çıkartırken yapılan araştırmalarda İsrail’de sosyal demokrat/merkez sol seçmen sayısının temsilci çıkarma gücünün aslında bu sayının üstünde olduğu görülmektedir. Bu durumda, sol partilerin seçmenlerinin bir kısmının diğer partilere oy verdiği anlaşılmaktadır. Bunun nedeni ise Lieberman ve Netanyahu gibi radikal figürlerin yükselişine karşı, bazı seçmenlerin merkez partisi olarak görülen Kadima’ya kaymasıdır.² Sol/sosyal demokrat partiler Meclis’te 15’ten fazla sandalye kaybederken Kadima’nın son seçimdekine çok yakın (2006 seçiminde 29 iken bu seçimde 28) milletvekili elde etmesi, genel olarak solun gerilediği anlamına gelebilir.³ Ancak, son seçimlerde ön plana çıkan temel konunun ülkenin ekonomik durumu, refahı ve sosyal sorunları olmaktan ziyade güvenlik sorunu olması sağ-sol ayrımını bulandırmaktadır. Aslında, geleneksel kalıpları olan partiler (ör. Arap Partileri, dinci partiler, sosyalistler gibi) bir yana bırakılırsa son dönemde İsrail’de iç politika Filistin konusunda kim daha sert politika uygulayabilir sorusu ekseninde şekillenmektedir.⁴ Seçimin bu şekilde güvenlik atmosferinde gerçekleşmesi bazı Arap partilerinin seçime girmesinin bile engellenmesine neden olmuştur.⁵ Bu karar daha sonra İsrail Yüksek Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Kadima’nın 2006 seçiminde kendisine oy veren sağ seçmen için çekici olmaktan çıkıp, İşçi Partisi’nin oylarını kendinde toplaması İşçi Partisi’nin zayıfladığına ancak İsrail’de merkezde siyaset yapmanın halen geçerli olduğuna işaret ederken; gerçek bir sol parti olan Meretz’in durumu solun başarısızlığını göstermektedir. İsrail’de solun gerilemesinin nedenleri arasında; Meretz’in Hizbullah savaşında hükümete destek vermesi, Gazze operasyonundaki çelişkili tavırları, aday listelerinde Araplara yer vermemesi, güvenlik konusunda ürettiği çözümlerin başarısız olması, solun kimliğini yitirmesi ve sosyekonomik sorunlara yanıt verememesi sayılabilir.⁶ Bu durum ise hem merkez solun hem de solun seçim başarısızlığını göstermekte, ama solun sona erdiği anlamına gelmemektedir.⁷

Seçim üç partinin başarısına sahne olmuştur. Kadima, en çok oyu alarak, 2006’da Hizbullahla yapılan savaşta başarılığın getirdiği krizden çıkmış, Likud son seçime göre iki kat fazla oy almış, Evimiz İsrail ise üçüncü parti konumuna yükselmiş ve her türlü koalisyonun kilit oyuncusu rolüne bürünmüştür.

Seçim üç partinin başarısına sahne olmuştur. Kadima, en çok oyu alarak, 2006’da Hizbullahla yapılan savaşta başarısızlığın getirdiği krizden çıkmış, Likud son seçime göre iki kat fazla oy almış, Evimiz İsrail ise üçüncü parti konumuna yükselmiş ve her türlü koalisyonun kilit oyuncusu rolüne bürünmüştür.

2006 seçiminde Sharon’un siyaset sahnesinden çekilmesine rağmen 29 milletvekili çıkartan Kadima’ya verilen destek Hizbullah ile giriştiği çatışmadaki başarısızlığı ve Olmert’e yönelik yolsuzluk suçlamaları nedeniyle düşmüştü.⁸ Ayrıca, Kadima’nın barış sürecindeki başarısızlığı, yerleşimlerden çekilmesi, Golan’ı verme karşılığında Suriye’yle görüşmesi ve HAMAS’ın Gazze’yi ele geçirmesi gibi olgular İsrail kamuoyunda Kadima’ya yönelik tepkiyi artırmıştı.⁹ Tüm bunlara rağmen, Olmert’in yerine Livni’nin seçilmesinden sonra Kadima’nın oylarını yükselttiği ve seçimden birinci parti olarak çıktığı görülmüştür. Bu nedenle, Livni seçimin asıl galibinin Kadima olduğunu iddia etmiştir.¹⁰ Kadima’nın bu başarısında rol oynayan temel faktörler şöyle sıralanabilir: Livni’nin yeni bir yüz olması, Dökme Kurşun Operasyonu’nun getirdiği "zafer" havasının Hizbullah yenilgisinin yarısını biraz olsun sarması¹¹ ve binlerce sol seçmenin Lieberman veya Netanyahu kontrolündeki bir hükümeti engellemek için son anda Kadima’ya oy verme-

si.¹² Seçimin Kadima açısından en önemli sonuçlarından biri, İsrail siyasi sistemine kısa bir süre önce girmesine rağmen, Kadima'nın merkez partisi olma iddiasını kanıtlaması ve İsrail seçim sisteminde kısa süreliğine başarı yakalayıp sonra yok olan partilerden olmadığını göstermesidir.

Seçimden başarıyla çıkan ikinci parti ise Likud olmuştur. Son haftalarda oy kaybetmesine rağmen ikinci sırada yer alan Likud, sağcı partilerin çoğunlukta olduğu Meclis'te bu partilerin liderliğine oynaması nedeniyle çok önemli bir pozisyon kazanmıştır. Nitekim, Netanyahu seçimden sonra ilk açıklamasında Meclis'te çoğunluğu milliyetçilerin elde ettiğini, bu nedenle hükümeti kendilerinin kurması gerektiğine işaret etmiştir. Likud'un yükselişinin ardındaki nedenler olarak şunlar sayılabilir: Gazze'den tek taraflı olarak çekilmenin barış sürecinde başarısızlığı getirdiği düşüncesi, Filistin'de HAMAS'ın yükselişi ve İsrail'e meydan okuması, İran'dan duyulan tehdit algılamasının artması ve İsrail'in tüm bu sorunlarına yanıt olarak daha sert politikalar uygulama isteğinin yaygınlaşması. Oylarını ikiye katlayan, Meclis'te yeniden önemli sayıda sandalye kazanan ve muhtemelen yeni hükümeti kuracak olan Likud, önümüzdeki dönemde İsrail siyasetinin başat aktörü olması şansını yakaladığı için seçimin en başarılı partilerinden birisi sayılabilir.¹³

Seçimden en karlı çıkan ise Evimiz İsrail Partisi olmuştur. Meclis'teki sandalye sayısını 11'den 15'e çıkaran Lieberman, koalisyon hükümetlerinin kurulmasında kilit rol üstlenecektir. Kadima ve Likud'dan sonra en çok oyu alarak üçüncü parti olan Evimiz İsrail'in istikrarlı bir biçimde yükselişi İsrail'de bazı çevrelerde endişeyle karşılanmaktadır. Ancak, ilginç olan bu telaşın sadece solu değil sağı da sarmasıdır. Dinci partilerle sorun yaşayan Lieberman'ın yükselişi İsrail'de popülizme yatkın yeni bir radikal grubun yükselmesi anlamına gelebilir. Liebermanın yükselişinin en önemli nedenleri barış sürecinde yaşanan başarısızlığın yarattığı hayal kırıklığı ve güvenlik söyleminin radikal partileri güçlendirmesidir. Bu noktada, Lieberman'ın HAMAS, İran ve İsraili Araplar konusundaki sert tutum ve söylemleri hayal kırıklığına uğramış İsraili seçmenlerde bir çekim yaratmaktadır.¹⁴ Ancak Lieberman'ın yavaş da olsa her seçimden güçlenerek çıkması bu tepkinin geçici olmadığını ortaya koymakta, Likud'un dini eğilimleri olan milliyetçi yapısına karşılık, dinci hareketleri de devlete sadakat konusunda sorunlu gören laik ve sertlik yanlısı milliyetçilerin yükselmesi İsrail sağının daha da radikal bir kimliğe bürünebileceğinin işaretlerini vermektedir.

Hükümet Senaryoları: Son seçimin ortaya çıkarttığı en önemli olgulardan biri, İsrail'de seçim sisteminin sorgulanması olmuştur. Seçim barajının düşük olması çok sayıda partinin Meclis'e girmesine neden olurken, çoklu koalisyonlar, bir partinin seçimden birinci çıkması halinde dahi hükümet kurma görevini alamamasına neden olabilmektedir. Nitekim, Kadima seçimden birinci olarak çıkmasına rağmen, Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in hükümeti kurma görevini Netanyahu'ya vermesi beklenmektedir. Ayrıca, bazı partiler çok fazla oy alamamalarına rağmen koalisyon hükümetlerine destek vermeleri karşılığında önemli tavizler koparabilmektedir. Bir anlamda İsrail'de seçimi kaybetmek, bazen kazanmak anlamına gelebilmektedir. Başta Livni

Son seçimin ortaya çıkarttığı en önemli olgulardan biri, İsrail'de seçim sisteminin sorgulanması olmuştur. Kadima seçimden birinci olarak çıkmasına rağmen, Cumhurbaşkanı Şimon Peres'in hükümeti kurma görevini Netanyahu'ya vermesi beklenmektedir.

olmak üzere birçok siyasetçi seçim sisteminin değişmesi gerekliliğinin altını çizirken, bu pek de kolay görülmemektedir.¹⁵

Son yıllarda İsrail Meclislerinin yapısı ve siyasette yaşanan dalgalanmalar, hükümeti kim kurarsa kursun işinin hiç de kolay olmadığını göstermektedir. Ortaya çeşitli hükümet senaryoları atılmasına rağmen hükümetin kuruluşunda ve işleyişindeki sorunlar, iç ve dış politikada alınacak kritik kararlar kısa sürede hükümetlerin sonunu getirmektedir. Bu nedenle, hangi hükümet olursa olsun İsrail'deki siyasi tablonun uzun süre istikrarını koruması zor görünmektedir.

Kadima seçimden birinci parti olarak çıkmasına rağmen hükümeti kurma görevi büyük bir olasılıkla Likud lideri Netanyahu'ya verilecektir. Bunun temel nedeni, İsrail kanunlarına göre Cumhurbaşkanı'nın tüm partilerle görüşüp onları dinledikten sonra, hükümeti kurabilecek olan bir kişiye hükümet kurma görevini vermesi gerekliliğidir.¹⁶ Ancak Meclis'te sağ partiler hükümeti kuracak çoğunluğa sahip olmasına rağmen görevin Netanyahu'ya verilmesi halinde dahi İsrail'i sıkıntılı ve sancılı bir süreç beklemektedir.

Seçim sonrası yapılan açıklamalara bakıldığında İşçi Partisi'nin seçimdeki başarısızlığı karşısında muhalefette kalmayı ve yaralarını sarmayı tercih edeceği söylenebilir.¹⁷ Livni ise koalisyon kurmakta zorlanacağını bilmesine rağmen hükümet kurma çalışmalarından vazgeçmemiştir. Bu çerçevede özellikle Lieberman ile görüşen Livni, Evimiz İsrail Partisi'nin hassas olduğu iç politika konularında isteklerini yerine getireceği sözünü vermiştir. Ancak, bir önceki Meclis'te neredeyse 65-70 milletvekiline ulaşma potansiyeli varken hükümet kuramayan Kadima'nın, şimdi 45 milletvekiliyle bunu başarması mümkün görünmemektedir.¹⁸ Bu durumda Kadima'yı iki seçeneğe beklemektedir: Ya Likud'un kuracağı bir hükümete eşit koşullarda girmek ya da İşçi Partisi gibi muhalefette kalıp sağ partilerin bocalamasını beklemek. Likud'un birlik hükümeti kurma konusunda cazip bir teklifle gelmesi Kadima'yı hükümete çekebilir. Fakat en olası senaryo, Kadima'nın hem sertlik yanlılarıyla birlikte görünüp uluslararası desteğini ve barışçı imajını kaybetmemek için hem de sertlik yanlılarının iktidardaki bocalamasından güçlenerek çıkmak için muhalefette kalmasıdır.¹⁹

***En olası senaryo,
Kadima'nın hem sertlik
yanlılarıyla birlikte görünüp
uluslararası desteğini
ve barışçı imajını kaybetmemek
için hem de sertlik yanlılarının
iktidardaki bocalamasından güçlenerek
çıkmak için muhalefette kalmasıdır.***

Yukarıdaki tabloya bakıldığında, yakın dönemde kurulacak bir koalisyon da Likud, Şas ve Evimiz İsrail'in olmasına kesin gözüyle bakılabilir. Bu noktada yeni hükümetin karşısına iki temel sorun çıkmaktadır. Birinci sorun, üç partinin toplamının (54) hükümet kurmaya yetmemesi, bu nedenle en az iki partiye daha ihtiyaç duyulmasıdır. Bu partiler muhtemelen Birleşik Tevrat Yahudiliği Partisi, Ulusal Birlik Partisi ve Yahudi Evi gibi sağ kanada mensup partiler olacaktır. Ancak, İsrail siyasetinin dalgalı yapısı göz önüne alındığında Meclis'teki salt çoğunluk yetmeyeceğinden yeni hükümeti kuracak olan partinin başlangıçta geniş çaplı bir koalisyonu hedefleyeceği, ancak bunu başaramaması durumunda dar bir koalisyona gideceği söylenebilir. İkinci sorun ise Likud'un Şas ve Evimiz İsrail arasındaki sorunlar nedeniyle karşılaşacağı zorluklardır. Seçim kampanyası sırasında iki parti arasındaki ilişkiler hayli gerilmiştir. Bu gerginlik, Şas'ın dini önderi olarak kabul edilen Haham Yosef'in Lieberman'ı şeytana benzetmesiyle doruk noktasına ulaşmıştır.²⁰ Ancak, tüm bu sorunlara rağmen taraflar pragmatik davran-

ma eğilimi göstermektedir.²¹ Bu partiler arasındaki sorunlar daha çok İsrail iç politikasına bakışlarından kaynaklanmakta, dış politika konularında aralarında belirgin bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır.²²

Tüm bu veriler doğrultusunda Likud'un öncelikle Kadima'yı da içeren bir birlik hükümeti kurmayı deneyeceği, bunu başaramaması durumunda ise Evimiz İsrail, Şas ve diğer sağ partilerden bir koalisyon hükümeti kurmaya gideceğini beklemek pek de yanlış olmayacaktır.

3. Seçim Sonucu ve Dış Politika

İsrail'de seçimden sertlik yanlılarının yükselerek çıkması yakın dönemde İsrail'in dış politikasında yeni sorunları beraberinde getirebilecektir.

- Yeni yönetimin sertlik yanlısı dış politikası İsrail ile ABD arasında bazı sorunlar yaratabilir. Obama yönetimi Ortadoğu politikasında üç önemli değişiklik yapmak istemektedir: Irak'tan çekilme, İran'la diyalog ve Filistin sorununda ilerleme. Fakat İsrail'deki seçim sonucu Obama yönetiminin üçüncü beklentisini zora sokacak gibi görünmektedir. İsrail ile Filistin arasında nihai statü sorunları olarak bilinen Kudüs'ün statüsü, Batı Şeria'daki yerleşim birimlerinin sökülmesi, Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkının sağlanması gibi konularda yeni hükümette görev alacak partiler tavizsiz bir söyleme sahiptir. Seçim öncesi açıklamalarında Netanyahu, Olmert'in yerleşimlerin boşaltılacağı taahhüdünü yerine getirmeyeceğini, Kudüs'ün bölünmeyeceğini, mültecilerin geri dönüşüne karşı olduğunu ve İsrail'in 1967 sınırlarına geri dönmesine izin vermeyeceklerini açıkça söylemişti.²³ Bu durum Netanyahu hükümetini bir ikileme sokabilir. Bir yandan ABD'yle ilişkilerinin bozulmasını istemeyecek diğer yandan da iç baskılara göğüs germeye çalışacaktır.²⁴ Bu nedenle Netanyahu'nun Filistin topraklarındaki kontrol noktalarının kaldırılması, Filistinli güvenlik güçlerinin eğitilmesi ve ekonomik konularda yardımlar gibi küçük adımlar atarak barışa karşı olmadığını göstermesi beklenebilir.²⁵ Fakat ABD'de Demokratların işbaşına gelmesi Netanyahu'yu zor duruma sokabilir. Netanyahu'nun bundan önceki başbakanlığı (1996-1999) döneminde iş başında olan Demokrat Bill Clinton yönetiminde dış politika danışmanlığı yapmış kadrodan birçok kişinin Obama döneminde de benzer görevler üstlenmesi Netanyahu hükümetiyle ABD arasındaki ilişkilerin önceki dönemlere göre sorunlu geçmesine neden olabilir. Önceki dönemde Netanyahu'nun ABD'nin barış süreci konusundaki baskılarına karşı oyalama taktiğine gitmesi ABD'li yöneticilerin kendisine tepki duymalarına olmuştu.²⁶ Bu taktiğin tekrarlanması ve nihai statü sorunlarına geçilememesi ve barış sürecinde yaşanacak önemli gerilemeler ABD ile Netanyahu hükümeti arasında yeniden sorunlar yaratabilir.²⁷
- İsrail'de seçimden sağın galip çıkması Filistin iç politikasını da etkilemektedir. Seçim sonuçları İsrail ile görüşme taraftarı olan Fetih'i bile umutsuzluğa düşürmeye başlamış, bazı Fetih üyeleri HAMAS ile birlik hükümetinin kurulmasını ve İsrail'e karşı birlikte mücadele edilmesini savunmaya başlamıştır.²⁸ Mahmut Abbas ise aynı HAMAS gibi Likud'un da barışa karşı olduğunu, Netanyahu hükümetinin izole edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür.²⁹

Yeni yönetimin sertlik yanlısı dış politikası İsrail ile ABD arasında bazı sorunlar yaratabilir. Obama yönetimi Ortadoğu politikasında üç önemli değişiklik yapmak istemektedir: Irak'tan çekilme, İran'la diyalog ve Filistin sorununda ilerleme.

- İsrail dış politikasının diğer bir önemli gündem maddesi olan İran konusunda da İsrail'in sertleşeceği söylenebilir. Gerek koalisyon ortağı isimlerin İran konusundaki sert tutumları gerek savunma bakanı olarak adı geçenlerin İran'a saldırı düzenlenmesi gerektiğini savunan söylemleri yakın dönemde İran-İsrail ilişkilerinin daha da gerginleşeceği anlamına gelebilir.³⁰

4. Seçim Sonucunun Türk-İsrail İlişkilerine Olası Etkileri

Son dönemde yaşanan gelişmeler nedeniyle sıkıntılı günler geçiren Türk-İsrail ilişkileri, İsrail'de yapılan seçimin sonucundan da etkilenecektir. Öncelikle, Türk-İsrail ilişkilerindeki sorunların konjonktürel olmaktan ziyade yapısal olduğunun altının çizilmesi gereklidir.³¹ Bu nedenle son dönemde iki ülke arasında yaşanan gerginliği bazı olaylara indirgemek doğru görünmemektedir. Bu olaylar (Davos Krizi ya da İsrail Kara Kuvvetleri Komutanı'nın Türkiye'ye yönelik suçlamaları gibi) zaman zaman gerginliğin tonunun değişmesine neden olsa da, ilişkiyi sorunlu hale getiren, bölgedeki jeostratejik mücadelenin değişmesi, İsrail'in Filistin politikası, Türkiye ve İsrail'in 1990'ların ortalarında aynı saflarda yer alırken, 2000li yıllarda Irak ve İran gibi konularda farklı yaklaşımlar geliştirmesi, Türkiye'nin yeni Ortadoğu vizyonunun İsrail'in öncelikleriyle çatışması gibi faktörlerdir. Bu nedenle İsrail'deki seçim sonuçlarından bağımsız olarak Türk-İsrail ilişkilerinde bir takım sorunlar yaşanmaktadır.

Ancak, seçim sonrası kurulacak hükümetin bu sorunları daha da ağırlaştırması beklenebilir. Öncelikle yeni hükümetin Filistin konusundaki uzlaşmaz tutumu ve Filistinlilere karşı daha sert uygulamalar gerçekleştireceği şeklindeki genel kanı, iki ülke ilişkilerinin gerginleşeceği beklentisini yaratmaktadır. Nitekim son dönemde, Türk-İsrail ilişkilerindeki tansiyonu artıran olaylar, genellikle Filistin'de yaşanan kanlı olaylardan sonra ortaya çıkmıştır. Ayrıca, son günlerde Türkiye'ye karşı yapılan açıklamaların genellikle İsrail sağından geldiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, bu noktada İsrail sağı'nın bir ikilem yaşadığı söylenebilir. İsrail sağı'nın stratejik düşüncesinde Türkiye, bölgede Arap olmayan, laik ve Müslümanların nüfusun büyük çoğunluğunu teşkil ettiği bir ülke olarak büyük bir önem arz etmekte ve neredeyse en uygun müttefik olarak görülmektedir. Bu nedenle İsrail sağında birçok isim Türkiye ile iyi ilişkiler kurulmasına önem vermektedir. Öte yandan, Türkiye'nin Ortadoğu'da Filistin konusunda İsrail'i daha eleştirel bir tutum alması ise en çok bu çevrede rahatsızlık yaratmıştır. Bu nedenle, İsrail sağı'nın bu ikilemi aşması gerekmektedir. Türk-İsrail ilişkilerini zora sokacak olası bir diğer gelişme ise İran ile ilgili olabilir. İsrail'de İran ile çatışmacı bir retoriği daha fazla gündeme taşıyan bir hükümetin işbaşına gelmesi Türkiye'nin İran yaklaşımıyla taban tabana zıttır. Türkiye tansiyonu düşürmeye çalışırken, İsrail'in yükseltmesi Türkiye'de İsrail'e duyulan tepkiyi artırabilir. Son olarak, iki ülke arasındaki ilişkilerin gerilmesine paralel olarak ABD'deki Yahudi lobilerinin Türkiye'ye verdikleri desteği çekmeleri özellikle Kongre'de Ermeni soykırımı iddialarının engellenmesi sırasında kritik bir hal alabilir ve Türkiye'de daha büyük bir tepkiye neden olabilir. Bu nedenle, yeni İsrail hükümetinin varlığı Türk-İsrail ilişkileri açısından doğrudan bir sorun olmamasına rağmen, Filistin ve İran gibi bölge sorunları ile ikili ilişkileri etkileyen konularda alabilecekleri tepkisel tutum nedeniyle ikili ilişkilerin daha zor bir döneme gireceği söylenebilir.

Yeni İsrail hükümetinin varlığı Türk-İsrail ilişkileri açısından doğrudan bir sorun olmamasına rağmen, Filistin ve İran gibi bölge sorunları ile ikili ilişkileri etkileyen konularda alabilecekleri tepkisel tutum nedeniyle ikili ilişkilerin daha zor bir döneme gireceği söylenebilir.

- 1 Abe Selig, "FM Takes Heat Over Israeli Arab Remark," *Jerusalem Post*, 11 Aralık 2008.
- 2 Tovah Lazaroff, "Right-Wingers Outnumber Leftists," *Jerusalem Post*, 12 Şubat 2009.
- 3 Shahar Ilan, "Entire Political System Shifting Rightward," *Haaretz*, 13 Şubat 2009.
- 4 Griff Witte, "Israel's Key Election Issue: Did War End Too Soon?" *Washington Post*, 2 Şubat 2009.
- 5 "Supreme Court Overturns Ban on Arab Parties From National Elections," *Haaretz*, 26 Ocak 2009.
- 6 Akiva Eldar, "Why Did Meretz Fare So Poorly in The Elections?" *Haaretz*, 13 Şubat 2009; Israel Harel, "In this election, Israel's Left Got What It Deserved," *Haaretz*, 14 Şubat 2009.
- 7 Uri Misgav, "Left Did Not Crumble," *Yedihot Ahronot*, 11 Şubat 2009.
- 8 "Poll: Only 7 Percent Want Olmert as PM," *Yedihot Ahronot*, 21 Eylül 2006, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3306587,00.html> ; Yossi Verter, "Haaretz Poll: 40% Want Elections, 68% Say Olmert Should Resign," *Haaretz*, 2 Mayıs 2007, <http://www.haaretz.com/hasen/spages/854675.html> ;
- 9 Yossi Verter, "Without Lieberman, Livni Has No Government," *Haaretz*, 11 Şubat 2009.
- 10 Barak Ravid, "Livni Claims Victory, Declaring 'The People Chose Kadima'," *Haaretz*, 11 Şubat 2009.
- 11 Akiva Eldar, "What Draws the Masses in Israel to Kadima?" *Haaretz*, 11 Şubat 2009.
- 12 Shahar Ilan, "Entire Political System Shifting Rightward," *Haaretz*, 12 Şubat 2009.
- 13 "Netanyahu: Right-Wing Led By Likud Won A Clear Victory," *Haaretz*, 11 Şubat 2009.
- 14 Danny Ayalon, "With Avigdor Lieberman, Israeli Voters Said No to the Past" *Los Angeles Times*, 11 Şubat 2009.
- 15 Shahar Ilan, "Major Reforms Are Unlikely, But Electoral Threshold Could Be Raised," *Haaretz*, 13 Şubat 2009.
- 16 "Success of Rightist Bloc May Propel Netanyahu into PM's Chair," *Haaretz*, 11 Şubat 2009.
- 17 Yuval Azoulay, "Barak: Labor not Averse to Leading from Within Opposition" *Haaretz*, 11 Şubat 2009.
- 18 Yossi Verter, "Livni: I'll Fight on to Form Coalition, Despite Poor Odds," *Haaretz*, 14 Şubat 2009.
- 19 Tovah Lazaroff, "Kadima: We Won't Be Fig Leaf For A Right-Wing Gov't," *Jerusalem Post*, 12 Şubat 2009.
- 20 Matthew Wagner, "Shas, UTJ Join Forces For Coalition Negotiations," *Yedihot Ahronot*, 12 Şubat 2009.
- 21 Lily Galili, "Woored by Kadima and Likud, Lieberman Agrees to More Talks with Livni," *Haaretz*, 14 Şubat 2009.
- 22 Gil Hoffman, "Likud Ready to Meet Lieberman's Central Demands," *Jerusalem Post*, 13 Şubat 2009.
- 23 Mazal Mualem, "Netanyahu: I'm not Bound by Olmert Pledges, Won't Evacuate Settlements," 1 Ocak 2009.
- 24 Glenn Kessler ve Griff Witte, "In Israeli Vote Results, A Setback for Obama" *Washington Post*, 11 Şubat 2009.
- 25 Paul Richter and Ashraf Khalil, "Israel Vote Deals a Setback to U.S. Peace Effort in Mideast," *Los Angeles Times*, 12 Şubat 2009.
- 26 "Despite Paralysis in Israeli Politics, U.S. Peace Efforts Crucial" Interviewee: Daniel C. Kurtzer, Interviewer: Bernard Gwertzman, Consulting Editor, <http://www.cfr.org/publication/18520/>
- 27 Akiva Eldar, "Perfect English or not, Netanyahu Shares No Common Language with Obama," *Haaretz*, 11 Şubat 2009.
- 28 Tony Karon, "After Israel's Election, Palestinians Weigh New Intifadeh," *Time*, 12 Şubat 2009.
- 29 Barak Ravid, "Abbas: Isolate Netanyahu Gov't Like Hamas," *Haaretz*, 13 Şubat 2009.
- 30 Amos Harel, "Who Will Be The Next Defense Minister?" *Haaretz*, 13 Şubat 2009.
- 31 Türk-İsrail ilişkilerini etkileyen temel faktörler ve sorunların yapısal bir analizi için bkz. Serhat Erkmen, "1990'lardan Günümüze Türkiye-İsrail Stratejik İşbirliği" *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 2, Sayı 7, Güz 2005, ss. 157-185.

ORSAM

Mithatpaşa Caddesi No:46/3-4

06420 Kızılay/ANKARA

Tel: +90 (312) 430 26 09 Faks: +90 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr orsam@orsam.org.tr
